

POUŽÍVÁNÍ DEESKALAČNÍCH TECHNIK A OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

Obsah

1	Účel a oblast platnosti dokumentu.....	2
2	Pojmy a zkratky.....	2
3	Odpovědnosti a pravomoci.....	2
4	Postup (popis činností).....	2
4.1	Deeskalace.....	2
4.2	Omezovací prostředky.....	3
4.2.1	Druhy omezovacích prostředků.....	3
4.2.2	Povinnosti při použití omezovacího prostředku.....	4
4.2.2.1	Indikace.....	4
4.2.2.2	Vyšetření pacienta.....	4
4.2.3	Omezení pacienta.....	4
4.2.4	Podávání informací.....	5
4.3	Záznam do zdravotnické dokumentace.....	6
4.4	Centrální evidence použití omezovacích prostředků.....	7
5	Závěrečná ustanovení.....	7
6	Vznikající dokumenty a údaje.....	7
7	Související dokumenty.....	7
8	Přílohy.....	8

Označení změn proti minulé verzi.

Zpracovatel:

Garant:

Úsek léčebné péče

Účinnost dokumentu od:

22. 02. 2022

První vydání dne:

24. 10. 2012

Schválil:

Dne:

18. 02. 2022

Dokument zobrazený na intranetu VFN je řízen správcem dokumentace VFN.

Po vtištění slouží pouze pro informativní účely – nepodléhá pravidlům řízení dokumentace.

POUŽÍVÁNÍ DEESKALAČNÍCH TECHNIK A OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

1 Účel a oblast platnosti dokumentu

Tento dokument stanovuje základní zásady používání deeskalačních technik a omezovacích prostředků ve VFN v souladu se zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (o zdravotních službách).

Tento postup je závazný pro všechny zdravotnické pracovníky VFN, kteří se přímo podílejí na poskytování zdravotní péče.

2 Pojmy a zkratky

Deeskalace	způsob chování a komunikace, který vede ke snížení napětí u pacienta i u ošetřujícího personálu.
Omezovací prostředky	terapeutická a preventivní opatření omezující volný pohyb a jednání pacienta s cílem dosáhnout zklidnění pacienta, který svým chováním ohrožuje sebe nebo své okolí.
Osoba s omezenou svéprávností	osoba, která není způsobilá posoudit poskytnutí zdravotních služeb, popřípadě důsledky jejich poskytnutí (dříve označována jako osoba s omezenou nebo zbavenou způsobilostí k právním úkonům).
Psychomotorický neklid	nespecifický symptom různých onemocnění a stavů, jejichž základem je vnitřní tenze.
Proxemika	druh neverbální komunikace. Zabývá se významem a vnímáním vzdálenosti, blízkosti a odstupu v mezilidské komunikaci.
Kinezika	zkoumání části neverbální komunikace. Zabývá se koordinací a pohyby těla a jeho částí, konkrétně pohyby horních končetin (gestika), pohyby hlavy a pohyby v obličeji (mimika), postojem a držením těla (posturologie).
Prozodie	souhrn zvukových vlastností jazyka. Adekvátní prozodie znamená, že v konkrétní situaci reagujeme a zdůrazňujeme význam našeho sdělení adekvátním zvukem či tónem hlasu.

3 Odpovědnosti a pravomoci

1. Za dodržování tohoto postupu odpovídají vedoucí zaměstnanci zdravotnických pracovišť.
2. Porušování povinností vyplývajících z tohoto předpisu je považováno za porušení povinností vyplývajících z právních předpisů a vztahující se k vykonávané práci ve smyslu příslušných ustanovení zákoníku práce.

4 Postup (popis činností)

4.1 DEESKALACE

Použitím správného postupu deeskalace násilí je možné předcházet stupňování konfliktů a vyhnout se tak další traumatizaci pacienta. Pro úspěšnou deeskalaci je nutné, aby si zdravotník uvědomoval své emoce a okolnosti dané situace, aby ji mohl správně vyhodnotit.

POUŽÍVÁNÍ DEESKALAČNÍCH TECHNIK A OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

Tři základní kroky deescalace:

1. **Vyhodnocení situace** a zjištění anamnestických informací o pacientovi. V počáteční fázi diagnostického procesu není nutné stanovit přesnou psychiatrickou diagnózu, ale vyloučit somatické komorbidity ohrožující pacientův život. Zjišťujeme důvody, stadia a rizikové faktory konfliktu. Důležité je uvědomit si vlastní reakce, zachovat klid a nedat impulsivní odpověď.
2. **Správná komunikace**, která obnáší informovanost pacienta o tom, co se s ním děje a bude dít, což podporuje jeho důvěru. Podstatný je soulad mezi verbální a neverbální komunikací. V neverbální komunikaci je důraz kladen na proxemiku, kineziku a adekvátní prozodii.
3. **Vyjednávání**, jehož základním cílem je změnit konfrontaci na diskusi. S pacientem potřebujeme dosáhnout shody. Pro ulehčení komunikace je vhodné zajistit i násilně se chovajícímu pacientovi alespoň jistou míru kontroly nad situací. Usilujeme ale o jasné nastavení hranic.

4.2 OMEZOVACÍ PROSTŘEDKY

1. Omezovací prostředky lze použít z důvodu odvrácení bezprostředního ohrožení života, zdraví nebo bezpečnosti pacienta nebo jiných osob, a to pouze po dobu, po kterou trvají důvody jejich použití.
2. Omezující prostředky lze použít poté, co byl neúspěšně použit mírnější postup, než je použití omezovacích prostředků, s výjimkou případu, kdy použití mírnějšího postupu by zjevně nevedlo k dosažení účelu, přičemž musí být zvolen nejméně omezující prostředek odpovídající účelu jeho použití.
3. Přínos užití omezovacích prostředků musí být vyšší, než jejich rizika. Jejich použití je možné jen z terapeutických, nikoli z edukačních důvodů či pro usnadnění péče, nebo lze-li odstranit příčinu chování pacienta jiným způsobem (např. komunikací s pacientem).
4. Omezovací prostředky musí být uplatněny způsobem co nejšetrnějším a nejméně narušujícím důstojnost pacienta. Pro bezpečnost a rychlost zákroku je důležité zajistit dostatečný počet personálu.

4.2.1 Druhy omezovacích prostředků

K omezení volného pohybu pacienta při poskytování zdravotních služeb lze použít:

1. Úchop pacienta zdravotnickými pracovníky nebo jinými osobami k tomu určenými dle příslušných kompetencí pracovníka.
2. Omezení pacienta v pohybu ochrannými pásy nebo kurty.
3. Umístění pacienta v místnosti určené k bezpečnému pohybu.
4. Ochranný kabátek nebo vesta zamezující pohybu horních končetin.
5. Psychofarmaka, případně jiné léčivé přípravky, **kteřé jsou pacientovi podávány silou za účelem** omezení volného pohybu pacienta v případě agitovanosti, auto či heteroagresivity, pokud se nejedná o léčbu na žádost pacienta nebo pravidelnou léčbu psychické poruchy (nejčastěji u delirantních stavů jakékoliv etiologie).
6. Kombinace výše uvedených prostředků.
7. **Jiné prostředky (např. obinadla, obvazy, provázky, hadičky apod.) je přísně zakázáno k omezení použít.**

POUŽÍVÁNÍ DEESKALAČNÍCH TECHNIK A OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

4.2.2 Povinnosti při použití omezovacího prostředku

4.2.2.1 Indikace

1. Stav vyžadující použití omezovacího prostředku jsou:
 - a. Závažné projevy agrese nebo psychomotorického neklidu ohrožující okolí.
 - b. Zajištění bezpečnosti pacienta při jeho nestabilitě (riziko pádu).
 - c. Autoagresivní projevy s bezprostředním rizikem sebepoškození či suicidality.
 - d. Vlastní žádost pacienta (očekává-li se od daného opatření přínos pro pacienta).
2. O použití omezovacího prostředku a jeho druhu rozhoduje vždy lékař, který je přítomen při vzniku situace/stavu, jež je indikací k použití omezovacího prostředku.
Ve výjimečných případech, vyžadujících neodkladné řešení, může použití omezovacích prostředků indikovat i nelékařský zdravotnický pracovník, který je k tomu způsobilý.
Lékař musí být o takovém použití omezovacího prostředku neprodleně informován, musí bezodkladně provést zhodnocení stavu pacienta a potvrdit odůvodněnost omezení, jeho trvání nebo ukončení omezení se zápisem do zdravotnické dokumentace.
3. **Nelékařský zdravotnický pracovník není oprávněn indikovat omezení pacienta psychofarmaky či jinými léčivými přípravky, které jsou pacientovi podávány silou za účelem omezení volného pohybu pacienta (viz bod 5, kap. 4.2.1)** – toto omezení je oprávněn indikovat pouze lékař.

4.2.2.2 Vyšetření pacienta

1. Indikující lékař je povinen provést vyšetření psychického a tělesného stavu pacienta při indikaci fyzického i farmakologického omezení v míře, ve které to zdravotní stav pacienta umožňuje.
Součástí je i zhodnocení základních vitálních funkcí (min. TK, P) a stavu vědomí.
2. Současně je indikující lékař povinen formou ordinace stanovit frekvenci a rozsah kontrol pacienta nelékařským zdravotnickým pracovníkem (tj. sledování vitálních funkcí – TK, P, stavu vědomí, stav kůže a prokrvení končetin při použití kurtů a ochranných pásů, popř. zvláštní požadavky na ošetřovatelskou péči) v průběhu omezení a po jeho ukončení.
3. **Veškeré kontroly je nelékařský zdravotnický pracovník povinen v požadovaném rozsahu a časovém intervalu provést** a zaznamenat do zdravotnické dokumentace pacienta.

4.2.3 Omezení pacienta

1. Pacientovi musí být před použitím omezovacího prostředku nejprve nabídnuta možnost nechat se omezit dobrovolně bez užití fyzického nátlaku.
2. Vlastní omezení je prováděno vždy za přítomnosti odpovídajícího množství personálu. Je-li nutný fyzický nátlak, musí být zákrok přiměřený, organizovaný a rozhodný.
3. V průběhu omezování nesmí být používáno bolestivých hmatů ani jiných nehumánních postupů, musí být respektována důstojnost člověka. Vlastní omezení je provedeno tak, aby byl jeho průběh pro pacienta co nejméně stresující a zatěžující.

POUŽÍVÁNÍ DEESKALAČNÍCH TECHNIK A OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

4. Po dobu použití omezovacího prostředku musí být pacient pod dohledem nelékařského zdravotnického pracovníka. Dohled musí odpovídat závažnosti zdravotního stavu pacienta a zároveň musí být přijata taková preventivní opatření, která zabrání komplikacím či poškození zdraví pacienta.

Jsou to:

- a. průběžná kontrola omezení pacienta;
 - b. realizace ordinací lékaře (např. kontrola prokrvení končetin, vitálních funkcí a psychického stavu pacienta);
 - c. aktivní ošetrovatelská péče (např. péče o základní biologické potřeby, hygienu, prevenci dekubitů, hydrataci a nutrici aj.);
 - d. podání informace lékaři o každé změně stavu;
 - e. zápisy o pozorování stavu pacienta po celou dobu omezení.
5. Po dobu omezení musí být zajištěna dostatečná hydratace, stravování, vyprazdňování, hygiena, tepelný a světelný komfort pacienta. Pokud to zdravotní stav pacienta dovoluje, je třeba umožnit provedení osobní hygieny a dalších potřeb pacienta mimo omezovací prostředek.
6. Doba trvání použití omezovacího prostředku smí být pouze po dobu, po kterou trvá důvod omezení. Pokud pominou důvody vedoucí k omezení pacienta, lékař a ve výjimečných případech, kdy je nutné zamezit zbytečnému odkladu, i jiný zdravotnický pracovník nelékařského zdravotnického povolání k tomu způsobilý, omezení ukončí. Lékař následně ukončení omezení písemně potvrdí do zdravotnické dokumentace pacienta.
7. Pro zajištění důvodnosti trvání použití omezovacího prostředku je třeba nejpozději po uplynutí níže uvedených intervalů lékařem opětovně posouzení nutnosti omezení.
- a. 3 hodiny v případě omezení ochrannými pásy nebo kurty nebo v případě použití ochranného kabátku nebo vesty zamezující pohybu horních končetin pacienta,
 - b. 12 hodin v případě umístění v místnosti určené k bezpečnému pohybu.
8. V průběhu použití omezení je nutné pravidelně pacienta z omezovacích prostředků uvolnit v závislosti na zdravotním stavu pacienta a o této skutečnosti provést záznam do zdravotnické dokumentace s uvedením časového intervalu, po který byl pacient uvolněn.
9. Po dobu omezení je nutné informovat případné návštěvy u pacienta o důvodech použití omezovacích prostředků.
10. **Je nepřijatelné omezovací prostředky používat jako preventivní, sankční či jako opatření plynoucí z provozní situace** (např. nedostatek personálu apod.).

4.2.4 Podávání informací

1. Každý pacient, u kterého je použit omezovací prostředek, musí být s ohledem na svůj aktuální stav srozumitelně informován o důvodech, povaze a délce trvání daného opatření. Pokud to zdravotní stav pacienta neumožňuje před nebo v průběhu aplikace omezení, je nutné s ním užití omezovacího prostředku prodiskutovat dodatečně.
2. U nezletilých pacientů a pacientů s omezenou svéprávností musí být zákonný zástupce pacienta bez zbytečného odkladu informován o použití omezovacích prostředků (vyjma úchopu a psychofarmak); sdělení zákonnému zástupci pacienta se zaznamená do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi, *záznam* podepíše zdravotnický pracovník a zákonný zástupce.

POUŽÍVÁNÍ DEESKALAČNÍCH TECHNIK A OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

- U pacientů, kteří podepsali souhlas s hospitalizací, a v jejím průběhu došlo k použití omezovacího prostředku, je povinnost vždy vyplnit formulář [Oznámení o dodatečném omezení pacienta](#).
- Oznámit do 24 hodin použití omezovacích prostředků soudu odesláním formuláře [Oznámení o dodatečném omezení pacienta](#).

Použití omezovacích prostředků se soudu neoznamuje v těchto případech:

- byl-li do 24 hodin od použití omezovacího prostředku vysloven souhlas** (nelze použít v případě podání léčivého přípravku – psychofarmaka);
 - vyslovil-li pacient/zákonný zástupce souhlas předem v informovaném souhlasu nebo jiným prokazatelným způsobem** například formulací: *„Souhlasím s omezením volného pohybu použitím omezujících prostředků (především ochrannými pásy, kurty, podáním psychofarmak) za podmínek daných zákonem, je-li účelem jejich použití odvrácení bezprostředního ohrožení života, zdraví nebo bezpečnosti mé/mého dítěte nebo jiných osob a pouze po dobu, po kterou trvají důvody jejich použití.“*;
 - byl-li pacient hospitalizován bez souhlasu a bylo zahájeno detenční řízení.**
- Omezení pacienta je hlášeno pouze jednou za VFN. Pokud je imobilizovaný pacient překládán na jinou kliniku či oddělení, je stále v platnosti původní oznámení o omezení pacienta. V tomto případě je nutno spolu s pacientem a překladovou zprávou předat i kopii [Oznámení o dodatečném omezení pacienta](#).
 - O ukončení omezení pacienta, které bylo oznámeno soudu, je lékař povinen neprodleně informovat příslušný soud na formuláři [Oznámení o dodatečném omezení pacienta](#).
 - V případě, že se předpokládá jednorázové použití omezovacích prostředků, lze oznámit použití i ukončení omezení pacienta odesláním jednoho formuláře.

4.3 ZÁZNAM DO ZDRAVOTNICKÉ DOKUMENTACE

- Každé použití omezovacího prostředku včetně důvodu jeho použití musí být zaznamenáno do zdravotnické dokumentace pacienta.
- Zápis v dokumentaci musí obsahovat:**
 - záznam o indikaci omezení se specifikací druhu, důvodu a účelu omezení, včetně zdůvodnění, proč nebylo možné použít mírnější postup (s uvedením konkrétního mírnějšího postupu, např. zklidnění pacienta slovní intervencí – deescalace, úpravou prostředí apod.);
 - stanovení intervalů kontrol a jejich rozsahu (viz [kapitola 4.2.2.2](#));
 - čas zahájení a ukončení použití omezovacího prostředku;
 - záznamy o průběžném hodnocení zdravotního stavu pacienta, **jeho chování** a trvání důvodů použití omezovacího prostředku;
 - v případě výskytu komplikací musí být uveden jejich popis a nahlášena NU do [aplikace pro Hlášení nežádoucích událostí](#);
 - jméno a podpis zdravotnického pracovníka, který použití omezovacího prostředku indikoval, dále jméno lékaře, který byl informován;
 - v případě, že použití omezovacího prostředku neindikoval lékař, také jméno a podpis lékaře, který indikaci omezení vyhodnotil, včetně času, kdy ji potvrdil;
 - údaj o informování pacienta, **zákonného zástupce či osoby blízké** dle [kapitoly 4.2.4](#).

POUŽÍVÁNÍ DEESKALAČNÍCH TECHNIK A OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

- Po dobu omezení je pacientovi zajištěna péče v potřebném rozsahu, zejména v oblasti hydratace, stravování, vyprazdňování, hygieny, tepelného a světelného komfortu, včetně prevence komplikací z omezení. Pokud to zdravotní stav pacienta dovoluje, je třeba umožnit provedení osobní hygieny a dalších osobních potřeb pacienta mimo omezovací prostředek. O poskytnuté péči jsou do ZD provedeny záznamy.
- Zápisy v dokumentaci musí obsahovat datum, čas a plnou identifikaci osoby, která zápis provedla.
- Zápisy lékaře o dodatečném souhlasu s použitím omezovacích prostředků ([kapitola 4.2.4, bod 3](#)) pokud byl udělen.

4.4 CENTRÁLNÍ EVIDENCE POUŽITÍ OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

- Použití omezovacích prostředků se zaznamenává v centrální evidenci použití omezovacích prostředků.
- V centrální evidenci se vedou souhrnné údaje o počtech případů použití omezovacích prostředků za kalendářní rok, a to pro každý omezovací prostředek zvlášť. Identifikační údaje pacientů, u kterých byly omezovací prostředky použity, se v souladu s právními předpisy v centrální evidenci neuvádějí.

5 Závěrečná ustanovení

Každý zdravotnický pracovník (lékař a nelékařský zdravotnický pracovník) poskytující přímou péči pacientům je 1x za rok proškolen formou e-learningového testu.

Tato forma povinného školení bude spuštěna v roce 2022.

Tímto se ruší F-VFN-132 Oznámení o dodatečném omezení pacienta (formulář pro Psychiatrickou kliniku).

Pracoviště, s výjimkou Psychiatrické kliniky, si nemohou k tomuto dokumentu vytvářet své postupy.

6 Vznikající dokumenty a údaje

Název	Uchovává	Doba uchování

7 Související dokumenty

[RD-VFN-01 Léčebný řád](#)

[RD-VFN-03 Dokumentační řád](#)

[PP-VFN-033 Identifikace pacientů ve VFN](#)

[PP-VFN-040 Vedení zdravotnické dokumentace](#)

[PP-VFN-046 Komunikace s pacientem se smyslovým, pohybovým nebo mentálním postižením](#)

[F-VFN-121 Oznámení o dodatečném omezení pacienta](#)

Legislativa:

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (o zdravotních službách)

Dokument zobrazený na intranetu VFN je řízen správcem dokumentace VFN.

Po vytištění slouží pouze pro informativní účely – nepodléhá pravidlům řízení dokumentace.

POUŽÍVÁNÍ DEESKALAČNÍCH TECHNIK A OMEZOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

Vyhláška MZ ČR č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci

Věstník MZ ČR č. 4/2018

8 Přílohy
